

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ФЕДЕРАЦІЯ ГРЕЦЬКИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ
Частина I

26 листопада 2009 року

Маріуполь 2009

Українська державність: історія і сучасність: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (26 листопада 2009 р.). Частина I / Під заг. ред. К.В. Балабанова. — Маріуполь, 2009. — 158 с.

Редакційна колегія:

К.В. Балабанов, д.політ.н., проф., ректор МДГУ; **О.П.Реснт**, член-кореспондент НАН України, д.і.н., професор; **І.С. Пономарьова**, д.і.н., проф. кафедри МВ та ЗП, декан історичного факультету МДГУ; **Т.С. Оленіч**, д. філос. н., проф.; **В.М. Романцов**, д.і.н., професор; **Гаврилова Н.В.**, к.і.н., доцент; **Г.І. Батичко**, к. мистецтвознавства, доцент; **С.В. Янковський**, к. філос. н., доцент кафедри філософії та соціології; **А.В.Папазова**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.І. Романцова**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.Ф. Шипік**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **І.О. Петрова**, к.і.н., доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності; **Д.В.Лебедев**, канд. богослов'я, старший викладач кафедри філософії та соціології; **Ю.В.Лаєвська**, к.і.н., ст. викл. кафедри історичних дисциплін; **В.М. Коробка**, ст. викл. кафедри історичних дисциплін; **О.О. Черепченко**, ст. викл. кафедри МВ та ЗП; **М.В. Булик**, старший викладач кафедри МВ та ЗП

Особлива подяка науковим керівникам – професорсько-викладацькому складу, які очолювали процес підготовки студентських та аспірантських доповідей до участі конференції

У збірнику вміщено наукові матеріали, що включені до програми науково-практичної конференції молодих вчених “Українська державність: історія та сучасність”. В ньому висвітлюються різні аспекти історії української державності, історії грецьких сіл України, актуальних проблем зовнішньої політики України, міжнародних відносин, духовної культури сучасної України, релігієзнавства, дослідження інформаційних процесів.

Для студентів, магістрантів, аспірантів, науковців і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії, культури, зовнішньої політики України, історичного краєзнавства, інформаційної діяльності, а також міжнародними процесами сьогодення.

Затверджено на засіданні кафедри історичних дисциплін (протокол № 3 від 19.10.09).

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Маріупольського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 20.10.09).

**Маріупольський державний гуманітарний університет, 2009
Історичний факультет, 2009**

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ: ДОСВІД ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

БАБКА ВОЛОДИМИР ЛЕОНІДОВИЧ, студент III курсу спеціальності «Історія» Ніжинського державного університету ім. М. В. Гоголя

«ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ГЕТЬМАНЩИНИ» _____ **4**

БОЖКО ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ, студент ОКР «Бакалавр» спеціальності «Історія і правознавство» Криворізького державного педагогічного університету

«ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО» _____ **5**

ВОРОНОВА МАРІЯ ЮРІЇВНА, студентка II курсу спеціальності «Історія» Маріупольського державного гуманітарного університету

«КУЛЬТУРА АНТИЧНОГО ХЕРСОНЕСУ» _____ **7**

ГРЕЧКА ВОЛОДИМИР СЕРГІЙОВИЧ, студент IV курсу спеціальності «Історія» Маріупольського державного гуманітарного університету

«СУД І СУДОЧИНСТВО В ПЕРІОД НОВОЇ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ (1734-1775 РР.)» _____ **9**

ГРИНИК ІГОР, заступник директора Державного архіву Івано-Франківської області

«ВОЛОДИМИР ПАНЕЙКО: ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ» _____ **11**

ГУЛАЙ ВАСИЛЬ ВАСИЛЬВИЧ, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка»

«МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ НА ЕТНОКОНФЕСІЙНУ СИТУАЦІЮ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ В 1939-1941 РР.» _____ **12**

ДЕЛІБАЛТОВА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, аспірант спеціальності «Історія України» ЧДУ імені Петра Могили

«ІЗ ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МЛІЦІЇ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В 20 - 30-Х РР. ХХ СТ.» _____ **14**

ДЕМІДКО ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА, студентка II курсу спеціальності «Історія» Маріупольського державного гуманітарного університету

«ОБРАЗИ ЗЕМСТВА В РАДЯНСЬКІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ З ІСТОРІЇ ДЛЯ СЕРЕДНІХ ШКІЛ» _____ **15**

ДЕМЧЕНКО ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ, студент ОКР «Магістр» спеціальності «Історія» Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

«НІМЕЦЬКА ОРІЄНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ, ЯК ОДИН ІЗ ВАРІАНТІВ ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ» _____ **17**

ЗІНЧЕНКО ВІКТОР ВІКТОРОВИЧ, кандидат філософських наук, професор МАУП, м. Київ

«ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ, СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ ТА НАЦІОТВОРЕННЯ В ПЕРСПЕКТИВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ» _____ **18**

ІЛЛЯШУК ОЛЕКСІЙ БОРИСОВИЧ, кандидат філософських наук, доцент, зав. кафедри соціології та соціальної роботи Яготинського інституту МАУП

елементів є інститут міжнародного визнання – основа новостворених держав [7, с. 95-96]. Згідно з ним – визнання влади означає і визнання новоствореної держави [8, с. 352].

Встановлення офіційних дипломатичних відносин є фактом визнання держав де-юре, за умов, що вони відповідають правовим вимогам: територія, населення, влада, політико-адміністративний устрій, судова та юридична системи, фінансова система та система оподаткування, можливість виконувати міжнародні права та обов'язки. Гетьманщина мала всі ці атрибути державності [9, с. 94-112]. Тому встановлення дипломатичних зв'язків з кількома європейськими країнами (Швецією, Трансильванією, Молдовою, Туреччиною та Кримським ханством, Валахією і Російським царством [10, с. 123]) було свідченням визнання Гетьманщини рівноправним суверенним партнером на світовій арені.

- Національно-визвольна революція мала вирішити цілий комплекс проблем, що накопичилися у той час: політичних, соціально-економічних та господарських, релігійних, національних. Її результат засвідчив зміну політичного ладу та визволення від польського національно-релігійного гніту. Проте, ці здобутки стосувалися лише частини етнічних українських земель. Тому революцію доцільно розглядати в політичному та національно-релігійному, а не соціальному контексті.
- Історичний розвиток країн Східної і Західної Європи проходив не відособлено. Простежується номотетичність історичних процесів на європейському історичному просторі в кінці епохи Середньовіччя та на початку Нового часу звичайно з певними особливостями притаманними кожному регіону.
- Гетьманщина мала чітке юридичне підґрунтя забезпечене міжнародними правовими нормами того часу: створення, визнання та розбудова власної суверенної державності.
- Всі зазначені зміни засвідчили, що українські землі входили в епоху Нового часу одночасно з країнами Західної Європи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кульчицький С. Нотатки про українські революції // Історія України. – 2002. – №6. – С.1 – 4.
 2. Політологічний енциклопедичний словник. Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів // За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна. – К., 1997.
 3. Філософія політики: підручник / Авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко та ін. – К., 2003.
 4. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII—XVIII ст.: проблеми формування, еволюції, реалізації. – К., 1997.
 5. Шевчук В. Козацька державна ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI – XVIII ст.: У 2-х кн. – Кн. I. – К., 2007.
 6. Брехуненко В. Богдан Хмельницький. – Київ, 2007.
 7. Баскін Ю. Фельдман Д. История международного права. – М.: Международные отношения, 1990.
 8. Буткевич В., Мицик В., Задорожний О. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / За ред. В. Буткевича. – К.: Либідь, 2002.
 9. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник. — К.: Либідь, 1999.
- Нариси з історії дипломатії України / Під ред. В.А. Смолія. – К., 2001.

ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

Божко О.О.

Українська Держава гетьмана П. Скоропадського була чи не єдиним державним утворенням часів Українських національно визвольних змагань 1917 – 1921 рр., яке намагалося створити власну структуру не лише центральних, але й місцевих органів державного управління. Сьогодні дослідники не одностайні щодо того, чим був Другий Гетьманат: реакцією, поверненням до старого режиму чи кроком вперед, єдиною можливістю врятувати країну. У певній мірі зрозуміти це може дати зіставлення законодавчих актів, що розкривають структуру та повноваження центральних органів державної влади, із тими поглядами на стан речей у даній галузі, які мав сам голова держави – гетьман Павло Скоропадський. Це ми й намагатимемося зробити у даній статті.

«Грамота до всього українського народу», опублікована 29 квітня 1918 р., визначала основні засади розбудови нової Української Держави: Павло Скоропадський тимчасово брав на себе всю повноту влади і проголошував себе «Гетьманом всієї України», управління країни передбачалося здійснювати через Кабінет Міністрів, який мав призначатися гетьманом та базуватися у своїй діяльності на законах про тимчасовий державний устрій України. Гетьман наголошував, що у найближчий час «буде видано закон, установлюючий порядок виборів до Українського Союму», а до того, він обіцяв твердо стояти на сторожі порядку і законності в державі, підтримувати авторитет влади, «не спиняючись ні перед якими самими крайніми мірами» [1, с. 100].

Закони «Про тимчасовий державний устрій України», опубліковані того ж дня, більш деталізують повноваження кожного з органів влади. Найперше заслуговує уваги преамбула, в якій говориться, що дані закони визначають державний устрій України і порядок управління «тимчасово до обрання Союму і відкриття його діяльності». За цим конституційним актом главі держави, яким ставав гетьман, належала виключна влада управління у межах всієї Української Держави (ст. 1): він мав стверджувати закони, які без його санкції не мали юридичної сили (ст. 2), призначати Отамана Ради Міністрів, затверджувати і скасовувати уряд у повному складі, призначати і звільняти інших урядових осіб (ст. 3), керувати зовнішньополітичним курсом країни (ст. 4), бути верховним головнокомандувачем армії та флоту (ст. 5), оголошувати області на військовому, осадному або виключному положенні (ст. 6), милувати засуджених, полегшувати покарання і здійснювати загальне прощення зроблених злочинів, якщо це не порушує законних інтересів та прав громадян (ст. 7) [3, с. 101]. Як видно з документу, гетьман зосереджував у своїх руках законодавчу, виконавчу та судову владу. Сам П. Скоропадський висловлювався наступним чином з цього приводу: «Согласиться на роль президента республики в то время

я считал гибельным для всей страны, лучше было бы не начинать всего дела. Страна, по-моему, может быть спасена только диктаторской властью, только волей одного человека можно вернуть у нас порядок, разрешить аграрный вопрос и провести демократические реформы, которые так необходимы стране. Я это всегда исповедывал и остаюсь при этом мнении и теперь» [6, с. 174].

За цими законами, урядом Української Держави ставала Рада Міністрів (вона паралельно називалася також Кабінетом Міністрів), яка затверджувалася і скасовувалася гетьманом у повному складі (ст. 3). Уряд очолював Отаман-Міністр (прем'єр-міністр), який призначався главою держави. Він мав скласти Раду Міністрів і представляти її на затвердження гетьмана (ст. 3), закріплювати гетьманські накази і розпорядження (ст. 8) [3, с. 101]. На Раду Міністрів покладалася робота по предметах законодавства і вищого державного управління (ст. 34), відомчі міністерства мали розробляти закони, які потім розглядалися урядом (ст. 30), міністрам надавалася можливість видавати розпорядження по розвитку і поясненню законів, які попередньо підлягали ухвалі Радою Міністрів (ст. 33). Керування справами уряду мав здійснювати Генеральний Секретар і підвідомча йому Державна Генеральна Канцелярія (ст. 35). Отаман-Міністр та міністри були підвітні гетьману (ст. 36), за посадові злочини вони мали підлягати громадській (цивільній) та карній (кримінальній) відповідальності на законних підставах (ст. 37) [3, с. 103]. Згідно із наказом Скоропадського про призначення Ф.Лизогуба отаманом Ради міністрів та затвердження складу уряду, цей законодавчо-виконавчий орган влади нараховував наступні міністерства: внутрішніх справ, пошт і телеграфів, фінансів, торгу і промисловості, продовольчих справ, праці, народної освіти, закордонних справ, народного здоров'я, шляхів, судових справ, військових справ і флоту [4]. Цікаво, що стосовно підвітності йому Отаман-Міністра та інших членів уряду гетьман зазначав: «Составляя Грамоту, первоначально я этого не хотел, и лишь в последнюю минуту...согласился на это. ...тот первоначальный порядок ответственности каждого из министров перед мной я допускал лишь на короткий срок, а не как явление постоянное» [6, с. 160].

У травні 1918 року була утворена Мала Рада Міністрів, яка складалася з товаришів (заступників) міністрів та осіб, що їх заміняли. Очолювати Малу Раду мав один з міністрів або його товаришів за призначенням Ради Міністрів. Мала Рада мала обговорювати законопроекти у першому читанні, розглядати адміністративні пропозиції міністерств, які не вимагали взаємної згоди відомств у письмовій формі, розглядати проекти, штати і кошториси, що склалися окремими міністерствами, та виконувати інші справи, які їй делегував Кабінет Міністрів. Створення Малої Ради оцінюється істориками як одне з прогресивних новоутворень, діяльність якого дала можливість уряду сконцентрувати увагу лише на стратегічних напрямках [5, с. 12].

Як охоронець і захисник закону створювався Генеральний Суд, що мав стати вищим судовим органом України у справах судових та адміністративних (ст. 42). Він мав оприлюднювати усі закони та накази уряду, слідкувати за законністю їх видання (ст. 43). Порядкуючий Генеральний Суддя та всі Генеральні Судді призначалися гетьманом (ст. 44) [3, с. 103-104]. 8 липня 1918 року Генеральний Суд був замінений Державним Сенатом, який очолювався Президентом та поділявся на три Генеральні Суди: Карний, Цивільний та Адміністративний. У структуру Державного Сенату входили сенатори Загального зібрання, сенатори Генеральних Судів та прокурори. «Я придавал громадное значение Сенату, – пише у своїх спогадах гетьман, – стремился его, насколько возможно, более провести в сознании народа. Дал ему большие права с тем, чтобы его учреждение было нечто вроде живой совести правительства. Сенаторы назначались мной с большим выбором, первоначально по представлению совета министров, а затем уже выбирались самим Сенатом и мною утверждались» [6, с. 258]. П.Скоропадський дуже високо оцінював цю державну установу: «Наш венец, коронующий наш правительственный аппарат, – был Сенат...Ничего не давало наблюдателю такого ясного представления о том, что на Украине создана действительная государственность, как именно учреждение и открытие Сената» [6, с. 259]. «Сенат в моих глазах являлся высшим государственным учреждением, которое в критический момент жизни государства могло, если бы оно было на высоте, сыграть большую роль» [6, с. 170].

Серед інституцій Другого Гетьманату, законами «Про тимчасовий державний устрій України» була передбачена Фінансова Рада, яка відала державними кредитами та фінансовою політикою (ст. 38). Її члени повинні були призначатися гетьманом, але до неї, крім того, входили Отаман-міністр, міністр фінансів та Державний контролер (ст. 39). Рада повинна була обмірковувати час та умови здійснення державних позичок, справи, пов'язані із державним кредитом та грошовим обігом, здійснювати попередній розгляд справ по фінансовій частині, які потребували вирішення у законодавчому порядку (за особистого розпорядження гетьмана) (ст. 40) [3, с. 103].

Маловідомим органом державної влади на сьогоднішній день залишається Колегія Верховних Правителів, яка створювалася на випадок смерті, тяжкої хвороби та перебування гетьмана поза межами Української Держави (тимчасовий закон від 1 серпня 1918 року). Причину створення такої державної інституції можна побачити у наступних рядках зі спогадів П. Скоропадського: «После убийства Эйхгорна меня полиция предупреждала неоднократно, что нужно теперь ожидать, что произойдет покушение на меня. Не желая, чтобы с моей смертью поггло дело, ради которого я столько пережил, я предложил Совету министров обсудить временную форму управления на Украине...Старая история Украины вся наполнена всевозможными осложнениями именно из-за того, что со смертью гетмана власти не было и начинались партийные раздоры из-за выбора нового гетмана, выборы которого обычно приводили к анархии» [6, с. 272-273]. За законом, Колегія мала складатися із трьох осіб: одного правителя (разом із його заступником) заздалегідь визначав сам гетьман, другого вибирав Державний Сенат, а третього – Рада Міністрів. Колегія Верховних Правителів отримувала усі права та обов'язки, що їх мав глава держави (крім зміни законів від 29 квітня 1918 року). На чолі Колегії ставав правитель, призначений гетьманом, усі справи мали вирішуватися більшістю голосів [7]. Ця державна установа була використана в дії під час візиту Павла Скоропадського до Німеччини.

За відповідним законом, усі державні службовці Другого Гетьманату мали принести обітницю на вірність Українській Державі. У разі відмови, вони або звільнялися з посади, або не приймалися на неї. Урядовці цивільного відомства присягали «вірні служити Державі Українській, визнавати її державну владу, виконувати її закони і всіма силами охороняти її інтереси й добробут», а судді цивільного відомства складали обітницю наступного зразка: «Урочисто обіцяю додержувати вірності Державі Українській, твердо виконувати її закони, чинити справедливий суд, як совість мені каже, і завжди поводитися відповідно гідності свого стану» [2, с. 104]. Як бачимо, у присязі жодним словом не обмовлено вірою і правдою служити гетьману, що підкреслювало б монархічний характер Гетьманату. Єдине, що у тексті присяги, яку мали приносити військові, крім іншого йшлося про служіння вірою і правдою Україні та Ясновельможному Пану Гетьману, але не як всевладному монарху, а «як найвищому вождю українських армій і флоту» [2, с. 105]. Тобто мова йде виключно про зобов'язання виконувати накази вищого командування.

Таким чином, розглянувши основні законодавчі акти Української Держави та оцінки гетьмана, можна зробити висновок, що за часів Гетьманату були зроблені конкретні та виважені кроки на шляху розбудови та розвитку власне українських державних інституцій на території країни. Стосовно форми правління, можна погодитися із позицією А.Середы, яка стверджує, що Українська Держава П.Скоропадського базувалась на переплетінні монархічних, республіканських та диктаторських засад, що, на її думку, мало підвищувати рівень керованості країною [5, с. 9]. Вона ж небезпідставно зазначає, що на форму правління, яка прийшла на зміну Центральній Раді, найбільше вплинули співвідношення соціальних і політичних сил, традиції країни, внутрішні і зовнішні фактори. Всі ці обставини призвели до появи постаті національного символу сильної влади – гетьмана, але вони ж і не дозволяли повернутися до старих часів монархізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грамота до всього українського народу // Верстюк В., Гай-Нижник П., Коник С. та ін. Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні / Упоряд. А. Вишневський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. – С. 100 – 101.
2. Закон про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі // Верстюк В., Гай-Нижник П., Коник С. та ін. Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні / Упоряд. А. Вишневський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. – С. 104 – 105.
3. Закони про тимчасовий державний устрій України // Верстюк В., Гай-Нижник П., Коник С. та ін. Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні / Упоряд. А. Вишневський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. – С.101 – 104.
4. Наказ гетьмана П.Скоропадського про призначення Ф.Лизогуба отаманом Ради міністрів Української Держави та затвердження представленого ним складу кабінету міністрів. 3 травня 1918 р. // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=1219503
5. Серед А. Досвід організації органів державної влади в добу Гетьманату П.Скоропадського // Верстюк В., Гай-Нижник П., Коник С. та ін. Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні / Упоряд. А. Вишневський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. – С.9 – 14.
6. Скоропадский П. Воспоминания: конец 1917 года по декабрь 1918 года // Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – К., Філадельфія, 1995. – С. 45 – 325.
7. Тимчасовий закон Ради міністрів Української Держави про Верховне управління Державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування поза межами Держави ясновельможного пана гетьмана всієї України. Ісерпня 1918 р. // www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=1219503

КУЛЬТУРА АНТИЧНОГО ХЕРСОНЕСУ

Воронова М. Ю.

Значний інтерес для суспільства має осмислення та використання розмаїття духовних надбань, накопичених попередніми поколіннями. Як відомо, греки – одна з найрозвиненіших цивілізацій Стародавнього Світу. Їх культура і соціально-політичний прогрес у першому тисячолітті до н. е. продовжують дивувати кожного, хто стикається з історією Стародавньої Греції. Засновуючи Херсонес, греки вклали в нього одну з найдорогоцінніших частин своєї цивілізації. Отже, виходячи з вищенаведеного, можна визначити актуальність дослідження культури Херсонесу в контексті ретельного і всебічного вивчення історії і культури України.

Важливим джерелом для вивчення культури античного Херсонесу є, перш за все, різноманітні археологічні знахідки, залишки будівель, скульптура і декоративне мистецтво – монументальний живопис, вазопис, торевтика, різьба по дереву і кістці. Значний матеріал містять лапідарні написи: посвяти божествам, мова в яких іде про те, що саме присвячується і ким, возвеличуються полководці та державні діячі, згадуються вчені, поети, скульптори та живописці.

Значну роль у дослідженні культури Херсонесу займають роботи Латишева В.В., Фармаковського Б.В., Ростовцева М.І., Блаватського В.Д., Белова Г.Д., Гайдукевича М.Ф., Каришківського П.О., Зубаря В.М, Русяєвої А.С., Крижицького С.Д. та ін. [1].

Культура Херсонесу має своєрідні риси, які знаходять своє пояснення в особливостях історичного розвитку цього периферійного району античного світу, де власне антична культура розвивалась в тісній взаємодії з культурою місцевих народів. Мешканці міста були досвідченими майстрами в ремеслах, ковальському та ливарному виробництві. Тут працювали майстерні з виробництва різноманітної кераміки (амфори, посуд, тераккота, труби, черепиця тощо), ткацькі й фарбувальні промисли. Високої майстерності досягли херсонеські каменотеси та будівельники. Херсонес був великим культурним центром, у якому мешкали філософи, математики, астрономи, лікарі [2].

Розквіт античної культури Херсонесу припадає на IV – III ст. до н. е. Цьому сприяли постійні торгівельні, політичні і культурні зв'язки з грецькими містами. Переселенці принесли в Північне Причорномор'я культу грецьких богів, яких в подальшому зображували на монетах, будували для них храми, вівтарі, приносили жертви. Саме культурам хотілося б приділити головну увагу в нашому дослідженні.

У священній окрузі храму, а також на агорі встановлювалися присвяти богам як від окремих осіб, так і від колегій. З V до II ст. до н.е. виключно в Ольвії, Херсонесі та містах Боспору відомі присвяти усім грецьким божествам, але з деякими відмінностями. Херсонеська присяга називас Зевса, Гею, Геліуса, богів і героїв Олімпійських, Діоніса, Деметру, але з самого початку в Херсонесі домінує культ богині Диви Парфенос, є посвяти Афіні-Рятівниці. Поряд з цими присвятами виділяються присвяти Юпітеру, Немесиді, непереможному Міфрі, очевидно, у зв'язку із впливом культів, які були принесені римськими солдатами.

Для служіння богам будувалися храми і вівтарі. Жрецькими здійснювались культові обряди, але догматичних установлень не було. У храмі знаходилася статуя божества, столи для дарів та фіміатерій. На вівтарі перед храмом відбувалися жертвоприношення. Приносили в жертву домашніх тварин, яких люди споживали в їжу – биків, овець, кіз, свиней, півнів та курей. Безкровні жертвоприношення склалися із плодів, печені, вина, меду і молока [3].